

Röks kyrka

58.2953, 14.7755

Röks kyrka räknas som en av de bäst bevarade empirekyrkorna i landet.

När den nuvarande kyrkan uppfördes på 1840-talet efter ritningar upprättade av östgötabyggmästaren Abraham Nyström och reviderade av arkitekt Carl Gustaf Blom Carlsson vid Överintendentsämbetet, ersatte den en medeltida kyrka av kalksten som var uppförd på 1100-talet. En del av den gamla kyrkan såldes till Svanshals som var i färd att bygga om sin kyrka.

Abraham Nyström var tillsammans med sina söner August och Johan Robert storbyggmästarna i Östergötland under 1800-talet. Mellan åren 1836 och 1851 stod de för sju nybyggen av kyrkor och nio kyrkoombyggnader samt talrika uppdrag för profan bebyggelse.

Kyrkan har renoverats vid ett flertal tillfällen under 1900-talet, bland annat 1957 av Johannes Dahls Arkitektkontor i Tranås. Såväl Riksantikvarieämbetet som dåvarande landsantikvarie Bengt Cnattingius betonade redan då kyrkans stora kulturhistoriska värden. Det står att läsa att: "Röks kyrka, som byggdes 1843-1845 efter ritningar av direktör A B Nyström, är en utomordentligt typiskt exponent för senempiren. Den står helt orörd från denna tid med undantag för bänkarnas målning i grått, som utfördes på 1930-talet men som utfördes delvis efter äldre förebilder och som därför på ett lyckligt sätt ansluter sig till senempireinteriören. I Linköpings stift torde det inte finnas någon mera välbevarad och enhetlig empirekyrka."

Den stora altartavlan, "Jesu lidande i Getsemane", målad på 1800-talet av dekorationsmålaren Carl Ferdinand Lindh från Stockholm.

Far och söner Nyström tillverkade ofta själva predikstolarna till sina kyrkor. Så även predikstolen här i Röks kyrka. De har även ritat de mesta av den övriga inredningen.

Men delar av den gamla predikstolen finns bevarad längst bak i kyrkorummet. Den är tillverkad 1759 och har fått behålla sin originalfärg, vilket är mycket ovanligt.

Kyrkan är även ovanligt rikt utsmyckad med ett stort antal begravningsvapen från olika släkter, men främst från Snoilskys på gården Sättra. Vid den västra ingången finns en gravsten som tröskel. Den är försedd med vapensköldar, varav den ena kan vara Snoilskys. Hörnen är borthuggna för att passas in vid dörrarna.

Vi vet att Gustaf Snoilsky som var ryttmästare vid änkedrottningens livregemente till häst och senare kammarherre begravdes här i Röks kyrka 1695, men att även flera andra ur slakten begravdes här under 1600 och tidigt 1700-tal.

På södra sidan står en dopfunt från Michael Hackes verkstad i Skänninge, daterad 1661. Överdel av en kalkstensdopfunt från 1200-talet finns i västra delen av kyrkorummet.

I väster på orgelläktaren hittar vi Per Larsson Åkermans 18-stämmiga orgel från 1871.

Ett antal träfigurer kommer från ett altarskåp av ek, som är ett nordtyska arbete från andra hälften av 1400-talet. Troligen plockade skulpturerna ut ur skåpet någon gång efter reformationen på 1500-talet. När den nya kyrkan byggdes placerades skulpturerna i kyrkotornet, men har nu åter fått sin plats i kyrkorummet.

I mitten ser vi Kristus på korset, med jungfru Maria och Johannes vid sina sidor.

Den heliga Birgitta avbildas med en bok i vänstra handen. Den högra handen som nu saknas höll sannolikt i en penna med vilken hon skrev ner sina uppenbarelser.

Maria Magdalena visas med en kruka i famnen. Enligt Johannesevangeliet smorde hon Jesu fötter med balsam och torkade dem sedan med sitt hår. Krukan symboliserar det kärlek hon förvarade balsam i.

En träskulptur med motivet Anna Själv Tredje är tillverkad vid samma till av en verkstad i Östergötland under andra halvan av 1400-talet.

Längst bak i kyrkan hittar vi också den gamla lillklockan, gjuten 1745 av Magnus Hultman i Norrköping.

I kyrkogårdsmuren finns några ringar av järn där man kunde man binda hästen under kyrkobesöket.

Strax söder om kyrkogårdsmuren står Rökstenen uppställd. Den är landets märkligaste runsten genom sitt språkliga

innehåll och antal runor. Stenen som sannolikt ristades på 800-talet återfanns när man 1844 rev kyrkans tiondebod, och man lät då mura in den i södra väggen i den nya kyrkans vapenhus.

Den tog sedan bort redan i mitten av 1800-talet och fick 1933 sin nuvarande under ett skyddstak, ritat av arkitekt Erik Lundberg.

Källor:

Pdf: "Röks kyrka - Kulturhistorisk inventering". Östergötlands länsmuseum delrapport 2004. Anna Lindqvist vid Östergötlands länsmuseum.

Skylt: "Altarskåpet i Rök". Östergötlands museum & Svenska kyrkan Linköpings stift.